

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Prudentia Et Cæteris In Confessario requisitis ad ritè fructuoséque Diuini ministerij sui munera obeunda, Tractatvs

Regnault, Valère

Lvgdvni, 1611

Cap. IX. De prudentia ac ratione iudicandi de iis de quibus pœnitens
confitetur, síntne peccata mortalia, an non.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41341

nostram erga ipsum nequitiam, & ingratitude; atque si placet osculando terram ipsam, à qua sustineri nos reddidimus indignos. Etenim cor sic contritum, & humiliatum non despiciet Deus. Addi potest ad extremum consideratio, quòd cum turpitudine, & perniciis peccati omnem aliam superet, ut satis patet ex antedictis: *h* quiddam tamen ad huc vilius & peius inesse censeatur in relapsu, quàm in peccatis primò commissis, iuxta illud, Ierem. 2. *Quàm vilis facta es, nimis iterans vias tuas: & illud, Prouerb. 26. Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum: sic imprudens qui iterat stultitiam suam: & illud Domini, Matth. 12. & Luc. 11. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.*

h in præced. cap. 5. sect. 3. & sequentib.

CAPVT IX.

De prudentia ac ratione indicandi, de ijs de quibus Pœnitens confitetur, sintne peccata mortalia, an non.

IN fungendo munere spiritualis medici, Confessario necessaria est prudentia, cum ad diiudicandum, quæ ex iis de quibus Pœnitens confitetur, sint peccata mortalia, ut possit consulere salutem tam eiusdem Pœnitentis, iuuando seipsum interrogationibus ad talia integrè cõsultenda, eique præscribendo aduersus eadem, accommodata remedia: quàm suæ propriæ, cauendo ne in perniciem suam absoluat perperam eum, qui velit adhuc
for

fordescere in aliquo peccato mortali. Tum etiam ad tranquillandum eiusdem Pœnitentis animum, quem inuenerit scrupulis agitatum. Nam his quoque, vt & peccatis, tamquam spiritalibus morbis mederi debet, adhibitis remediis accommodatis quæ persecuturi sumus in 10. & 11. capite, in hoc tradituri regulas ex quibus (sicut ex regulis grammaticæ solœcismi.) deprehendi potest quæ peccata committantur in vita humana, de quæ illis iudicari an mortifera sint, necne. Quibus nonnulla præmittemus, aliâque nonnulla subiiciemus, quorum ratio habenda est in ferendo tali iudicio. Remedia verò aduersus eadem attingemus partim in 13. partim in 19. capite sequenti.

Pars prima capituli, in qua traduntur nonnulla de peccato mortali, & veniali.

S V M M A R I V M.

1. *Qua dari possit regula distinguendi inter peccatum mortale, & veniale.*
2. *Peccatum suo genere mortale fit per accidens veniale, tum per rei paruitatem, tum per deliberationis imperfectionem.*
3. *Qualis sit hæc imperfectio, & qualiter deprehendatur interuenisse in peccato.*
4. *Peccatum quod est veniale ex suo genere, potest ex accidenti fieri mortale quinque modis.*
5. *Similitudo qua illustratur id, quod dicitur peccatum esse tum mortale, tum veniale ex suo genere, aut ex accidenti.*

Recte

R

ECTE admonet Gerson / in lib. de vi- / lect. 5.
ta spiritali animæ, exigere vnam ali- / lit.e.

quam rationem generalem, qua vniuer-
saliter possimus in vnaquaque morali
actione peccatum mortale discernere à veniali, per-
inde absurdum esse atque eiusmodi aliquam à me-
dico quærere, qua possimus inter omnes cibos sa-
lubres, & insalubres discernere. Etenim sicut in sa-
lubribus & in insalubribus ob circumstantiarum
mutationem, nihil inest firmitatis, adeo vt gene-
raliter de illis statuta sæpe fallant, dum cibi genus
vni homini salutare, inuenitur alteri noxium: &
quod in vno tempore iuuat, in altero nocere de-
prehenditur; ita etiam in mortalibus, in quibus con-
tingit similis circumstantiarum mutatio, fallere
possunt quæ generaliter decernuntur de mortife-
ris & venialibus. Quamquam tamen non desunt
observationes generales, quas pro regulis vsurpare
possimus, propterea quòd applicatio ad actiones
singulas, probabiliter, sufficienter ve ad moralem
certitudinem ostendunt, vtrum malitiam morta-
lem habeant, necne: Id quod nobis sufficit, cum
absolutè Deo soli notum sit, quod in vita humana
ei sic displiceat, vt velit illud æterna morte puniri,
aut non velit. *Quis enim cognouit sensum Domini,
aut consiliarius eius fuit?* ad Rom. cap. 11.

Certa dari
regula non
potest, ad
discernen-
dum mor-
tale à ve-
niali.

*Peccatum, quod mortale est suo genere, ve-
niale fieri ex accidenti.*

SECTIO PRIOR.

Quibus observationibus præmittendū est pec-
catum dupliciter tum mortale, tum veniale
esse:

esse: vno modo ex suo genere, altero modo ex accidenti: mortale enim est ex suo genere cum ex inferiori ordine, quem habet ad aliquod obiectum, tamquam motus ad terminum suum proprium, priuat hominem charitate, nisi imperfectio operis excuset: vt contingit excusare (hocque in omni materia seu actione morali, vt insinuatum est à Nauarro in Enchiridio) *m* tum per rei paruitatem, id est, illatæ iniuriæ leuitatem, vt per quamdam materiam imperfectiorem; tum per defectum deliberationis, tamquam per imperfectiorem quamdam formam: hæc enim reddere peccatum imperfectum (sicut imperfectio materiæ, vel formæ reddit rem naturalem imperfectam) seu quod idem est, peccatum ex suo genere mortale facere veniale per accidens, id est, per contingentiam talis imperfectiōnis, consensus est communis Catholicorum: & probatur de imperfectiōne materiæ: quia non est consentaneum peiorem, ac miseriorem in hac vita esse animæ subiectionem quam corporis: cum igitur leuius numquam obliget hominem ad mortem corporalem, pro re seu læsione leui: nec obligabit ad peccatum mortale, quod est mors animæ. Itaque futurum, quod ex suo genere tollit charitatem proximo debitam, tantum est veniale, si sit rei de facto leuis, seu qua parum proximus lædatur de facto, vt vnus oboli. Dico de facto ad excludendam rem de se quidem leuem, sed per quam ex circumstantia aliqua, proximus grauiter lædatur; vt furtum vnus acus, quo pauper sartor impeditur aliquo notabile lucrari suo artificio. Itémque ad excludendam rem eam quæ adiunctam habet notabilem Dei iniuriam: vt mendacium iocosum iuramentum

m prælud.
9. num. 10.

Peccatū ex se mortale, ex rei leuitate fit veniale.

confirmatum. Est enim periurium mortale, etiam si factum in re leui: quoniam hac non obstante, est inuocatio Dei in testem falsitatis.

Quoad imperfectionem autem deliberationis; probatur item quia quæ fiunt ex repentino aliquo motu, & sine plena deliberatione, non sufficiunt ad rationabiliter conciliandam amicitiam, ergo nec censeri debent sufficere, ad eam conciliatam dissoluendam. Sic ergo infidelitas, quæ ex se priuat hominem charitate debita Deo: & luxuria mentalis quæ charitate debita sibiipsi, ex defectu plenæ deliberationis sunt tantummodò peccata venialia, ex communi doctrina tradita à nobis in praxi fori

» cap. 5. regula 3.

Cæterùm defectus istiusmodi contingit ex in-
aduerterentia ad malitiam eius, quod obiicitur voluntati. Nam in actu voluntatis plena deliberatio deficit, quoties hæc in illud exit, intellectu non aduertente plenè ad illius malitiam repugnantiamve cum lege, vel honestate, etiam si ab eo illud sub alia ratione cognoscatur, & consideretur: vt verbi gratia sub ratione iucundi, aut vtilis. namque sola aduertentia ad malitiam obiecti, facit vt actus moralis sit dictum vel factum vel concupitum, contra legem æternam, in quo natura, propriæve ratio peccati consistit, neque peccatum est, plenum & perfectum seu mortale, nisi aduertentia ipsa sit plena, & perfecta: quantumuis esset alioqui mortale ex obiecto, aut ex circumstantiis, & apud homines tale iudicaretur. Porro aduertentia, semper iudicatur non plena, tum in semidormientibus, tum in semiebriis, tum etiam in iis, quibus simili modo imaginatio discursui intellectus practici seruiens, impeditur

cxoi

exorta aliqua vehementiore appetitus passione, aut intellectus ipse aliunde retrahitur ab attentione, & consideratione dictæ malitiæ. Quod quando contingat, quisque in seipso cognoscet, qui distractus post moram aliquam factam in re illicita, ad se reuertitur plenè aduertens ad illius malitiam, & cognoscit se omninò assensurum non fuisse, si tali modo priùs aduertisset: perinde ac dum omnino excitatus à somno, excutit turpem cogitationem in qua semidormiens immorabatur, satis cognoscit se minimè immoraturum fuisse, si priùs similiter cognouisset. Sed nota, cum id in quo malitia reperitur, possit esse vel actus interior, vel omissio, vel actus exterior: circa hunc, cum perpetratur in vigilia, non facilè contingere inaduertentiam, aut imperfectam aduertentiam ad malitiam ipsius, quando ea fuerit manifesta, sicut est malitia actus fornicandi, vel occidendi.

Peccatum quod suo genere veniale est, fieri mortale ex accidenti.

SECTIO POSTERIOR.

^{4.} Peccatū veniale quodnam sit. **P**orro peccatum, veniale est ex suo genere, cum ex interiori ordine ad obiectum suum, non priuat hominem charitate: vt mendacium iocosum, verbum otiosum: hæc enim, vtpote de se leues offensa, nequaquam nata sunt amicitiam cum Deo dissoluere. Ex accidenti verò, id est, ex adueniente aliqua conditione, peccatum eius generis, mortale esse potest quinque modis: vt ex D. Thom. & alii notat Sylu. in verbo peccatum. o

Primò

Primò, si quis illud committat cum ea præparatione animi, vt quantumuis mortale, seu contra legem ad mortale obligantem cogitaret, aut sciret esse, committeret illud nihilominus: quo sensu Nauarr. p. rectè monet accipiendum esse illud D. August. relatum distinct. 25. cap. vnus. §. criminis, nullum peccatum est adeò veniale, quod non fiat criminale dum placet, non autem, vt quis fortè existimaret, quòd sensus sit, venialia fieri mortalia eo ipso quòd placent. Nam inde sequeretur omnia venialia esse mortalia, cum omnia placeant, voluntariæ sint: quia nullum peccatum est, nisi voluntarium. Atque hinc intelligitur furtum paucorum nummorum quod committitur cum ea præparatione animi, & affectu: vt si multi essent perinde caperentur, peccatum esse mortale, quantumcumque commissum in re parua. Quod idem iudicandum est de percussione cum læsione leui, facta cum animo occidendi: & sic de aliis similibus.

Secundò, si perpetretur in aliquem finem, qui sit peccatum mortale: vt si quis dicat mendacium iocosum, vt alius blasphemet, peccat mortaliter. hoc constat ex cap. cum minister. 13. quæst. quinta. ratioque est quia actio talis est qualis fuerit finis, in quem fit, prout explicamus in praxi par. 1. lib. 2. r

Tertiò, Si quis illud perpetret in contemptum legis, aut legislatoris. In eo enim est superbia directè pugnans cum charitate, quæ debetur superiori, illamque destruens: & quod sufficit ad constituendum peccatum mortale. Id quod plenius postea declarabitur.

Quartò, si illius perpetracionem sequatur graue nocumentum, siue animæ, siue corporis: tunc enim

M

Quomodo fiat mortale.

p ad cap. Tres. de peccat. dist. 1. num. 6. & in Enchir. ca. 23. nu. 17.

cap. 2. circa initium.

ex circumstantia effectus, directè pugnat cum charitate, & adeo sufficit ad ipsam tollendam, quæ est spiritalis vita animæ.

Postremò, si quis peccatum ipsum veniale perpetret dubitando, aut credendo se perpetrare mortale: quia tale (mortale inquam) efficitur ex dictamine conscientiæ, iuxta ea quæ in praxi tomo 1. lib. 3. § de conscientia erronea, & dubia traduntur. Secus autem contingeret, si absolutè dubitaret, aut crederet se facere peccatum: quia tunc ex conscientiæ dictamine non esset plusquam veniale, ex Navarro in Enchir. t. Hanc quasi degeneratione peccati ex suo genere mortalis, in veniale ex accidenti, & venialis ex suo genere, in mortale ex accidenti: D. Thomas in quæst. 7. de malo art. 1. illustrat præclara similitudine. Sicut in vita humana, inquit, cibi aliqui sunt vitæ omninò contrarij, vt venenosissimi verò, tantum causant malam quandam constitutionem, vt illi, qui graues sunt, & difficilis digestionis: fierique potest, vt venenosi propter modicam quantitatem, in qua sumuntur, non tollant vitam; & non venenosi, propter nimiam copiam, & voracitatem sumentis, afferant mortem: sic peccatum quod ex suo genere tamquam animæ venenum, mortale est, potest ex accidenti esse veniale, & contra. Ac cum ex his satis constet quodnam peccatum sit ex accidenti mortale, & quodnam ex accidenti veniale: deinceps tradendæ sunt regulæ ex quibus cognoscatur, quodnam sit ex suo genere mortale, & quodnam ex suo genere tantum veniale.

f tract. 2.
cap. 5. & 6.

prælud. 9.
num. 9.

Par

6.

cato s
tum
batum
genera
peccat
pruden
ex fac
gula io
qua ta

Deo,
ratio o
debit
odio
genus
ment
adulte

Par

*Pars altera capituli, in qua traduntur regule
iudicandi de peccato, sitne mortale an
veniale ex suo genere.*

S V M M A R I V M.

6. Regula iuris naturalis ad iudicandum de pec-
cato sitne suo genere mortale, an veniale. 7. Di-
ctum Richardi à Sancto Victore communiter appro-
batum, & ratio qua confirmatur. 8. Dari nequit
generalis ratio statuendi de gravitate iniuria, ex qua
peccatum sit genere suo mortale, ideòque relinquitur
prudenter arbitrio. 9. Regula de peccato iudicandi
ex sacris literis, sitne mortale an veniale. 10. Re-
gula idem iudicandi ex lege humana. 11. Quod ali-
qua talis lex obliget ad mortale.

*Regula prima de naturali rationis
dictamine.*

P

R I M A regula est, quam ad ius na-
turale pertinere, cum ratio naturalis
eam persuadeat, merito dicimus, est;
illud habendum esse peccatum ex suo
genere mortale, quo gravem iniuriam

6. Mortale
peccatum
quodnam
sit ex gene-
re suo.

Deo, aut proximo, aut nobis ipsis inferri naturalis
ratio dicitur: ut de peccatis iis dicitur, per quæ Deo
debitus amor, debitaque reuerentia tollitur; ut de
odio Dei, de idololatria, blasphemia, periurio, & id
genus aliis: itémque de iis quibus notabile nocu-
mentum affertur proximo: ut de homicidio, furto,
adulterio, & aliis similibus: aut de iis, quibus amor

ei debitus tollitur, vt de odio, inuidia, & huiusmodi aliis: ac demum de iis per quæ graui damno afficimur in necessariis ad conseruationem salutis, siue animæ, siue corporis; vt de iis per quæ tolluntur virtutes ad diuinam gratiam necessariæ: vt de infidelitate, desperatione, & impœnitentia, & aliis similibus: aut per quæ sanitati corporis notabiliter nocetur, vt de crapula assidua, ac ebrietate, & luxuria.

7. Hinc communiter à Doctoribus approbatur dictum illud Richardi à Victore sub finem tractatus de differentia peccati mortalis, & venialis. Mortale est quod non potest à quouis committi sine grandi corruptione sui. Item mortale est, quod non potest committi sine grandi læsione proximi; mortale nihilominus est, quod non potest committi sine magno contemptu Dei. Cætera verò omnia mihi videntur venialia. hæc ille.

Et fauet ratio: quia quò Dei bonitas maior est bonitate creaturarum, eo difficilius dissoluitur amicitia, quæ cum eo est, quàm quæ cum homine. At inter homines nemo nisi inhumanus ex leui tantùm causa, leuise iniuria vellet amicitiam cum alio contractam rescindere. Multo igitur minus id de Deo putandum est; nisi ea, quæ de se est leuis iniuria, aggrauetur in aliquo casu particulari ex circumstantiis: vt ex scandalo, aliòve notabili damno quod adfert. nihil enim est tam leue, quin possit ex hoc censerì graue. Aut certè Deus ipse declarauerit se (quod potest) in re aliqua, etiam si de se leui, obedientiam tantam exigere, quantam exigeret in re graui: vt cum prohibuit Adamo, ne comederet de ligno scientiæ boni & mali, addita comminatione. *In quocũq; die comederis ex eo, morte morieris*, Gen. 3.

Iam

Iam ratio statuendi quando grauis, & quando leuis iniuria per peccatum inferatur; nulla generalis, & certa dari potest, propter circumstantiarum, quibus vestiri potest, ac subinde mutari varietatem: vt videre est in furto, quo grauis iniuria censetur fieri, non modò cum fuerit rei notabilis valoris, sed etiam cum rei modici quidem valoris, sed quam persona cui surripitur tanti faciat, vt ex illius iactura magnam concipiat molestiam, vel inde necessitatem notabilem patiatur, quia pauper est; vel notabile damnum, quia ex illa quæstum faciebat. Cum ergo in actibus singularibus nulla sit circumstantiarum constantia, sed perpetua mutatio, iudicium de grauitate vel leuitate iniuriæ, quæ per illos inferitur peccando, relinquatur viro prudenti faciendum congruenter iis quæ ex communi doctrina de circumstantiis, quam in praxi parte 1. lib. 4. persecuti sumus; aut repetendum est iam factum ab auctoribus, qui de tali re scripserint.

Regula secunda de sacrarum literarum auctoritate.

Secunda regula spectans ad ius diuinum posituum, est: ea peccata censeri mortalia, ob quæ sacra Scriptura hominem à regno cælorum excludit: cuiusmodi multa esse patet & ex cap. 1. epist. ad Rom. ver. 29. & sequentibus. & ex cap. 6. prioris ad Corinth. ver. 9. & 10. & ex cap. 5. epist. ad Galat. ver. 19. 20. & 21. & ex cap. 5. epist. ad Ephes. versu 5. Tum etiã ob quæ mortem temporalem proponit, vt apud Ezechiel. cap. 18. ver. 10. 11. 12. & 13. de quibus sigillatim est dicendum, cum traditur ratio par-

ticularis iudicandi de peccatis ex præceptis decalogi, prout facimus in praxi par. 3. tom. 2. Ratio autem huius regulæ aperta est, quia pœna tã mortis quàm priuationis regni cœlorum est grauiſſima, Ergo culpa ob quam imponitur, cùm debeat pœna proportionari delicto, ex cap. fœlicis. de pœnis in 6. §. Verũ. Quando autem scriptura mitius de aliquo peccato loquitur, signum est ipsum esse tantum veniale. Sic possumus existimare stultiloquium non esse peccatum mortale, sicut sunt fornicatio, immunditia, & furtum: quia in citato cap. 5. epist. ad Ephes. Apostolus de illo tantummodo vno dicit ad rem non pertinere: cùm de cæteris dicat, quòd *omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.* Est etiam aliud signum quando datur præceptum in materia leui: vt censeatur illud cuius transgressio vi sua nulli potest inferre iniuriam, vel adferre detrimentum magnum. Sic veniale solummodo peccatum fuit transgredi præcepta, Deuter. 22. data de non arando in boue, & asino; de non accipienda ex nido matre cum pullis; de non serendo agro duplici semine, de non vtendo veste lana, linoque intexta: & in nouo Testamento, Marth. 5. de non loquendo verbo otioso, nonnullisque aliis de quibus D. Bernard. in lib. de præcepto & dispensatione.

Regula tertia de lege humana.

v prælud. 2.
 nu. 7. & seq.
 & ca. 23. nu.
 40. aliquot.
 que sequē.
 ribus.

Tertia regula pertinet ad legem humanã traditur, fusèque explicatur à Nauarro in Enchir. v Est autem illum mortaliter peccare, qui legem humanam ad mortale obligantem, iustam, promul

promulgatam, ac receptam nec abrogatam, post elapsum tempus ad obligationem requisitum transgreditur, sine ignorantia inuincibili, aut alia iusta causa ipsum excusante, aut dispensatione valida. Hæc de se manifesta est: ad cuius plenam notitiam faciunt à nobis tradita in praxi fori pœnitentialis par. 3. tomo 1. lib. 3. tractat. 4. Postulat autem hic locus ut supposito quòd lex humana possit obligare ad mortale, prout est communis Catholicorù consensus (de Ecclesiastica. n. patet per illud, Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus & publicanus*: de ciuili verò, per illud ad Rom. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt*) explicemus quænam talis lex, censenda sit taliter (nempe ad mortale) obligare: & quibus modis ea distinguenda sit, tum à consilio, quod non modò humanum, sed nec diuinum obligat ad peccatum etiam veniale, ex sententia teste Nauarro & communiter recepta per cap. finale 14. q. 1. nisi quis contra illud agat ex contemptu: quia tunc peccat etiam mortaliter, ut postea declarabitur: tum etiam à præcepto obligante solummodò ad veniale; quod qui transgreditur, peccat solummodo venialiter, iuxta cap. vnum. §. criminis. distinc. 25. dicta explicatio autem continetur sequentibus documentis.

Quæ lex humana obligat ad mortale.

* in cit. cap. 23. num. 49. Consilia nõ obligant etiam ad veniale.

Tertia pars capituli, in qua traduntur documenta, per quae cognoscendum est quae lex humana obliget ad peccatum mortale.

S V M M A R I V M.

11. Lex humana potest dupliciter divinam ad mortale obligantem in se continere, indeque ad mortale obligare. 12. Obligat sub mortali cum editur in materia graui à superiore intendente eiusmodi obligationem imponere. 13. Sine graui materia, principis voluntas non sufficit ad hoc, ut lex humana obliget sub mortali. 14. Obiectio in contrarium cum solutione. 15. In qua materia graui lex humana ut ad mortale obliget, requirat aut non requirat legislatoris voluntatem taliter obligandi. 16. Extra casus etiam contemptus, & scandalis, legem humanam obligare posse ad mortale: non modò Ecclesiasticam, sed etiam civilem. 17. Ex quibus cognoscatur legislatoris intentio obligandi ad mortale. 18. Ratio quae cognoscitur ex consuetudine. 19. Quo modo ex verbis legis cognoscenda sit. 20. De poenis spiritualibus, quae per leges impositae indicant ipsam sub mortali obligare. 21. Quod poena civiles non sint sufficiens signum talis obligationis. 22. Solutio obiectionum in contrarium. 23. Verba preceptiua de se non indicant sufficienter, leges ea continent obligare ad mortale. 24. Exceptio in lege Ecclesiastica secundum Nauarrum. 25. Eiusdem exceptionis moderatio. 26. Quod verba preceptiua non obstant, quin lex Ecclesiastica benignam admittat interpretationem, qua censeatur non obligare

ad

ad mortale. 27. Id exemplo declaratur, & ratione confirmatur. 28. Qua ratione responderi possit obiectioni facta in contrarium. 29. Legis humana obligatio cessat cessante causa ipsius. 30. Circa id ipsum quedam pro praxi notanda.

*Primum documentum de lege humana
includente diuinam.*

Primum documentum est: legem humanam obligare ad mortale cum in se continet ius diuinum obligans ad mortale. In hoc omnes conueniunt, neque de eo dubitandi causa esse potest; quia si ius aliquod diuinum sine humano obliget ad mortale, multo magis obligabit ei coniunctum. Pro illius autem explicatione notandum est dupliciter posse contingere, ut ius humanum in se contineat diuinum: Primum ex parte materiae, quando illud, quod prohibetur lege humana, prohibetur quoque lege Dei, vel expressè, ut ne quis blasphemet: vel tacitè, ut quando lex humana talis est, cuius transgressio infert graue damnum proximo, vel est causa magni scandali, vel pro principali causa habet contemptum superioris, vel est contra votum, aut iuramentum transgressoris. Tunc enim continet legem Dei obligantem ad mortale, quia inferre graue damnum proximo, per antea traditam primam regulam; aut illum grauiter scandalizare, per illud Domini Matth. 18. *Qui scandalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria collo eius, & mergatur in profundum maris.* aut in contemptum superioris legem transgredi, per quintam regulam postea tradendam:

Ius humanum potest continere diuinum dupliciter.

aut demum votum, aut iuramentum violare, per secundum præceptum decalogi, peccatum est prohibitum lege diuina obligante ad mortale.

Secundo modo potest contingere ex parte finis, in quem lex humana dirigitur: quãdo is est aliquid iuris diuini obligantis ad mortale; ratione cuius obligationis, transgressio dictæ legis humanæ peccatum est mortale, si illa eo consilio admittatur, vt talis finis impediatur. Exemplum est, cùm quis ideo non vult missam in die festo audire, quòd nolit vacare Deo, nec ei cultum debitum exhibere. Idem iudicandum est, quoties peccatur, vt impedimentum adferatur charitati, quæ est præceptorum omnium finis communis. Rationem adfert Caietanus in summula, verbo præceptum, quia transgrediens hoc modo præceptum humanum, proportionaliter se habet ad finem eiusdem præcepti, sicut transgrediens illud ex contempu, se habet vel ad idipsum præceptum, vel ad præcipientem: vtpote qui finem præcepti respuit, sicut alter respuit præceptum.

Secundum documentum de lege humana edita in materia graui.

12. **S**ecundum documentum est legem humanam ad mortale obligare, quæ à legislatore edita est in materia graui, cum voluntate obligandi ad mortale. In hoc perinde ac in præcedenti omnes Catholici conueniunt. Cùm enim consentiant legem humanam posse habere vim obligandi ad mortale, vt in præcedenti parte huius capituli annotatum est, negare nequeunt id ei vsuuenire maximè in materia graui, & quando legislatoris voluntas est, taliter obligare.

obligare. Ad pleniorē autē illius intelligentiam notandum est primò materiam legis dupliciter censeri grauem: vno modo ex se, suoque genere: quando scilicet transgressio eiusdem legis à quocumque fiat, iniuriam ac detrimentum notabile adfert: altero modo ex relatione ad bonum cōmune, nempe quando transgressio legis, si ab vno, vel altero fiat, parum tantummodò nocere potest (quo nomine eiusmodi lex censetur esse in materia leui ex suo genere) sed si fiat ab omnibus, vel à pluribus, infert graue detrimentum reipub. vnde ea ipsa lex habet vt censetur esse de facto in materia graui. Exemplo sunt transgressiones legis ciuili, qua prohibentur pecuniæ exportari extra regnum: & legis Ecclesiasticæ, qua Clerici prohibentur venari, aut qua iubentur ferre tonsuram, & vestem Clericalem. Nam pecunias aliquas ab vno, vel altero exportari extra regnum, non potest de se magnum ei afferre nocuum: exportari autem ab omnibus communiter, vel à pluribus, potest eidē grauius nocere: quia sic exhauriretur pecuniis. Similiter Clericum vnū, vel alterum venari, aut habitum & tonsuram Clericalem non ferre, haud magnum infert damnum Ecclesiæ: sed omnes venari, vel nullum eorum tonsuram, & habitum Clericalem ferre, grauius nocet Ecclesiasticæ disciplinæ.

Notandum est secundò, vt lex humana obliget ad mortale, grauitatem materiæ debere necessariò concurrere cum legislatoris voluntate. Vnde si constituerit eam esse cōditam in materia neutro dictorum modorum graui, constabit quoque non obligare ad mortale quæcumque fuerit voluntas legislatoris: quia lex condita in materia in vtroque eodem

Materia legis dupliciter censetur grauis.

Leges ciuiles & Ecclesiasticæ, quæ obligant ad mortale.

dem modo leui: seu (quod idem est) disponens de re nec magni momēti, nec multū necessaria reipub. (prout contingit cū transgressio illius nec ex se nec ex ordine ad bonum commune, nata est afferre notabile detrimentum) non potest sufficientem habere causam imponendi obligationem ad mortale: vt Alphonsus à Castro in lib. 1. de lege pœnali rectè ex eo confirmat, quod alioqui peior, miserior, què esset in hac vita subiectio animæ, quàm corporis, nam lex humana nequit hominem pro re leui ad mortem corporalem obligare: adeo vt ille verè tyrannus haberetur, qui talem constitueret legem. imponentem inquam, capitis pœnam pro re leui: multò igitur minus obligare poterit ad mortem spiritalem, seu damnationem æternam, quæ infinitis partibus grauior est: præsertim cū omnis legum condendarum potestas principibus tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus concessa sit in subditorum bonum, non in perniciem, & animarum laqueum.

Si obiicias ex leg. 1. ff. de constitut. principum: quod Principi placuit, legis habere vigorem: respondet Alphonsus, id esse intelligendum, si iusta adsit voluntas: aliàs solam voluntatem principis sine causa legitima, non posse aliquem obligare in conscientia: quia iure naturæ quisque à tali obligatione exemptus, cū sit contra rectam rationem. Quæ verò iuris naturalis existunt, principi non licet tollere, ex Clemen. Pastoralis. de senten. & re iudicata. §. Cæterum.

Si secundò obiicias ex Caietano in Summula, verbo præceptum: in iure Canonico esse quadam præcepta minima, seu de re leui, sub mortali imposita; quale est in extrauag. communi detestanda. de sepul.

4 cap. 5. documentum. 2.

Principis voluntas sine causa legitima non potest in conscientia obligare.

sepult. De cadaueribus non exenterandis, & in frustra cōcidendis, vt ad alia loca trāsferantur. Ea enim exenteratio & cōcisio res est de se non magni momenti, & nihilominus prohibetur sub pœna excommunicationis maioris, & ideo sub peccato mortali, cum excommunicatio maior imponi possit tantum ob mortale, ex cap. Nemo Episcoporum 2. quæst. 3. Respondendum est talia præcepta propterea dici minima, quòd dentur de re leui ex suo genere. Ipsa autem sub mortali imponi ob aliquam eiusmodi rei circumstantiam, per quam ea sic aggrauatur in ordine ad commune bonum; vt superiori sufficientem præbeat causam præcipiendi sub mortali: prout in casu proposito præbuit, quòd eiusmodi exenteratio, & concisio abiisset in consuetudinem: quæ mentes fidelium horrore commouebat, & perturbabat auditum, vt sub initium memoratæ extrauagantis habetur.

Præbet similiter caritas annonæ facultatē præcipiendi quoque sub mortali, ne ex vibe frumentum efferatur, id quod est alioqui ex se leue: seu naturā suā nulli iniuriosum. Similiter bellum ingruēs, præbet materiam præcipiendi, vt ciues sumant arma, & portas ciuitatis custodiant, quod aliàs est quid ex se indifferens. Quam responsionem Alphonsus loco citato insinuauit, cum postquā colligit ex antè dictis, perperam eos religionum prælatos sentire, qui putant se posse ad mortalem culpam obligare subditos, ob solam silentij violationē, aut ob solam vnius lactucæ manducationem sine licentia, aut ob aliud simile, quod ex se parui momenti sit, nec possit grauius religioni nocere: subiungit posse his rebus paruis talem, tamque grauem circumstantiam coniungi

coniungi (vt graue scandalum religionis, aut magnam occasionem transgressionis votorum) quod merito praelatus posset, res eiusmodi prohibere sub interminatione gehennæ.

15.
Lex humana eo ipso quod fertur in materia graui obligat ad mortale.

Notandum est tertio, legem humanam, ex ipso quod fertur in materia graui priore modo, obligare ad mortale: etiamsi legislator non habuerit intentionem taliter obligandi. Ratio est, quia ex voluntate quidem legislatoris potest precipere, aut non precipere; tamē posito semel præcepto, *vis*, & quantitas obligationis spectanda est non ex illa voluntate, sed ex naturali iure quo parendum est superioribus, secundum rectam rationem præcipientibus, & ex rei quæ precipitur, grauitate. Sicut enim superior non potest in re leui dare præceptum obligans ad culpam mortalem, vt habitum est antea: ita nec potest in re graui dare, obligans solummodo ad veniale. Id quod declaratur exemplo vouentis aut iurantis se aliquid magni momenti facturum: qui ex naturali lege de voto, & iuramento seruando, & ex materiæ grauitate tenetur sub mortali illud implere, non obstante quod in potestate ipsius fuerit non vouere, aut non iurare. De qua re pluribus Gabriel Valquez ad 1. 2. D. Thomæ. *b*

b disput. 158. cap. 4.

Quod verò non sufficiat legem humanam conditam esse in materia posteriore modo graui vt censetur obligare ad mortale (quamuis contrarium infirmit Fraciscus à Victoria *c*, dum absolute dicit legem humanam in materia graui obligare ad mortale, & in leui solum ad veniale) sed simul requiratur, vt à legislatore condita sit, cum iusta voluntate imponendi talem obligationem, vt docet Alphonsus: *d* ex eoque constat quod alioqui fatendum

c in relect. de potestate ciuili nu. 19.

d merit. cap. 5. docum. 4.

dum esset, hominem legislatorem sua lege semper obligare ad mortale, quoties ipse potest: cum in materia leui numquam possit. Si opponas, videri antedictis repugnare, quod lex in materia graui obliget tantum ad veniale; respondetur antedicta esse intelligenda de materia graui priore modo, in qua transgressio legis, etiamsi tantum ab vno fiat, notabile infert damnum; quo nomine talis lex humana censenda est diuinam includere ad mortale obligantem: hinc autem agi de materia secundo modo graui: in qua transgressio legis, quæ fuerit pure humana, si ab vno vel altero, vel à paucis fiat, nullum affert notabile detrimentum; licet afferret reipub, si à pluribus fieret, aut ab eodem nimium repeteretur. Lex igitur posita in tali materia, ex intentione tantum legislatoris obligat ab culpam seu tantum venialem, seu etiam ad nullam, sed tantummodo ad pœnam temporalem, iuxta ea quæ tradimus in praxi par. 3. to. 1. lib. 3. et ita vt lata lege cum intentione obligandi ad mortale, ne quis extra regnum pecuniam exportet, exportans peccet mortaliter, etiamsi ea ipsius exportatio parum noceat reipub. prout loco citato Franciscus à Victoria expressit: lata verò cum intentione obligandi tantum ad veniale, aut tantum ad pœnam temporalem, non peccet plusquam venialiter, aut ne venialiter quidem, sed tantum reus pœna temporalis constituitur. Iam verò, quod talis obligatio ad culpam siue mortalem siue venialem, non requirat necessario expressam intentionem legislatoris talem imponendi, sed sufficere possit tacita, in eodem loco ostendimus: ad hunc verò locum spectat proprie, rationem tradere cognoscendi an legislatoris intentione

e tract. 4. tit.
1. cap. 3.
quæst. 3.

192 III. Documentum de lege humana
tio fuerit obligandi ad peccatum mortale, de quo
subijciendum est documentum.

*Tertium documentum de lege humana prout
obligatio illius pender ex sola legislato-
ris voluntate.*

Documento tertio, quo traditur ratio cogno-
scēdi legislatoris siue expressam siue tacitam
intentionem obligandi ad mortale: duo præmit-
tenda sunt.

*f cap. 23.
nu. 55.*

*2 nu. 10.
Leges ciui-
les possunt
obligare ad
mortale.*

Prius est meritò Nauarrum in Enchir. *f impro-
bare quòd Imola, Felinus & Caietanus sentiunt le-
ges humanas non obligare per se sub mortali seclu-
so contemptu, vel scandalo. nam id nequeunt asse-
rere ob defectum potestatis in legislatore, in quo
aliquam esse ad obligandum sub mortali patet et
habitis in hoc eodem cap. 5. g eamque non definitam
ad duos tantum illos casus, vt constar ex com-
muni existimatione fidelium, qui leges aliquas hu-
manas secluso etiam contemptu, & scandalo cen-
sent ex iuxta superioris voluntate, obseruandas esse
sub mortali: vt leges de quadragesimali ieiunio, de
annali confessione & communionem: de Missa in
die festo audienda, nec item possunt id asserere ob
voluntatis defectum, quia impossibile est scire,
quòd superiores numquam velint (cum possint)
sua lege obligare ad mortale.*

*h quæst. 6.
art. 4.*

Posterius est leges ciuiles, sicut & Ecclesiasticas
obligare posse sub mortali (quidquid contra in-
sinuet Sotus in lib. 1. de iust. & iure) *h quando le-
gislator id vult iusta intentione: hoc patet per illud
quod*

quod de lege humana in genere ostendimus i eam in conscientia obligare ex iusta intentione legislatoris. Quod etiam Alphonsus à Castro in lib. 1. de lege pœnali, & Nauarrus ad cap. fraternitas. 12. qu. 2. & docent hac potissimum ratione: quòd magistratibus in ordine ad rempublicam, debeatur perinde obedientia, immò etiam magis, quàm parentibus in ordine ad rem familiarem. Sed præcepta, quæ à patre dantur filio in ordine ad rem familiarem, possunt hunc obligare ad mortale. Ergo præcepta, quæ dantur à magistratu in ordine ad rempub. poterunt similiter obligare ipsius subditum. Consequenti a est manifesta. Maior probatur, quia quando potestates diuersæ sunt, & subordinatæ, potiùs superiori, quàm inferiori obediendum est. Potestates autem patris, & principis sunt subordinatæ, cum pater in rebus ciuilibus subdatur principi. Ergo filius qui subditur vtrique, debet potiùs principi in re ciuili, quàm patri in re domestica obedire. Minor autem ex eo patet, quòd D. Paulus ad Rom. 1. inter multa & grauius gentilium peccata (quæ ipse ibidem enumerat) ponat parentum inobedientiam, & tandem omnibus enumeratis dicat. *Qui talia agunt, digni sunt morte*: quod idem est, ac omnia peccata illic nominata, atque adeo inobedientiam parentum esse mortalia.

i in cit. cap. 3, quæst. 2.

k ille cap. 4. & hic nu. 17.

Quibus ita positis hoc tertium documentum statuitur. An intentio legislatoris ferentis legem humanam, fuerit vt ea ipsa lex sub mortale obligaret, cognosci primò & præcipuè ex legislatore ipso, si perspicuè eam esse suam intentionem declarat: itèmq; si legem ferat absolutè in materia graui: nec villo verbo, aut signo, aliòve modo declarat

17.

na 12. 10. 17. - 116. 33. 12. 17. 10. 17. 10. 17.

in cit. art.

4.

se non habere intentionem obligandi in conscientia. Tunc enim locum habet illud Soti 1, pro ratione materiae iudicandum esse legem ex parte legislatoris obligare in conscientia sub veniali vel sub mortali peccato. Et confirmatur quia cum legislator ipse non limitat usum auctoritatis suae, consentaneum est simpliciter iudicare quod ex tota auctoritate sua legem condatur, eique obligandi vim quam potest, tribuat. In graui autem materia potest ad mortale obligare, sicut in leui ad veniale per antea dicta.

Deinde cognosci potest ex consuetudine, optima legis interprete, per quam lex ipsa humana maiori saltem parte populi obseruatur, tamquam obligans ad mortale; vt solent consuetudines earum quibus obseruantur leges de ieiunio quadragesimali, de facienda peccatorum confessione semel in anno, de sumenda Eucharistia in Paschate, nonnullaeque aliae: In quibus consuetudinibus diiudicandis, & discernendis ab iis, quae non obseruantur tamquam obligantes ad culpam, saltem mortalem (qualis est consuetudo dicendi salutationem Angelicam, cum ad eam ter in die signum datur) standum est existimationi, & iudicio prudentium, ac bonorum virorum: sicut & in discernendo vtrum lex aliqua obliget sub veniali tantum, vel nullo modo ad culpam. Quod si neutro duorum istorum modorum constare possit, an lex ad mortale obliget necne, recurrendum est ad verba illius, de quibus dantur documenta tractata à Nauarro in Enchir., quae consequenter ponuntur.

m ca. 23. nu.
49. & aliquot sequ.

Quartum

*Quartum documentum de ratione cognoscendi
ex verbis legis humanae, an legislatoris
intentio fuerit per eam obligare
ad mortale.*

Quartum igitur documentum est, leges huma- 19.
nas, etiam Canonicas non obligare ad mor-
tale cum non habuerint verba præceptiua, vel pro-
hibitiua, sed tantum ordinatiua, vel constitutiua:
quorum illa sunt (vt notatum est ab Alphonso à
Castro in lib. 1. de lege pœnali n) *præcipio, mando,* n cap. 5. do-
iubeo, prohibeo, inhibeo, veto, interdico, & his æquiua- cum. 4.
lencia, vt ista, debeant, necessario teneantur, necesse est,
non licet, non potest o: hæc verò ex eodem ibidè sunt
ista: *decernimus, statuimus, ordinamus, volu-*
mus, sancimus. & alia etiam si imperatiui modi sint, o Nauar. in
vt illa, *facite, dicite, faciant, dicant,* & similia quæ se- citato c. 23.
addit oportet. nu. 51. cõtra
Alphonsum
cundum intelligentiam communem præceptum
aut prohibitionem minimè significant. Cuius ob-
seruationis rationem reddit Nauarrus p, quia licet p ibidè nu.
49.
auctor talis legis per eiusmodi verba significet vo-
luntatem suam esse, vt illius transgressio sit actus
viciosus, cum antea esset indifferens (sicut & actus
illam obseruandi est ex indifferenti actu virtutis, vt
Sotus bene notauit q) & consequenter vt sit pec- q in eod. art.
4.
catum saltem veniale; attamen quia per eadem ver-
ba, nec præcipit, nec prohibet, significat se nolle
obligare ad mortale, nisi fortè lex ipsa contineat
aliquid præsupponès peccatum mortale, vt si con-
tineat pœnam excommunicationis maioris; quia
etiam si tunc non sit lata per verba præceptiua, aut
prohibitiua; tamen (vt Nauarrus notat r) censi- r in sequen.
nu. 53.

Qui vult
aliquid, etiã
id vult, sine
quo illud
esse nequit.

debet voluntate legislatoris obligare ad peccatum mortale, cum iuxta cap. Præterea. de officio delegatis qui vult aliquid, censetur etiam velle aliud, sine quo illud esse nequit.

Quintum documentum, de pœnis, quæ in humana lege indicant eam obligare sub mortali.

10. **I**ndicatur autem lex continere aliquid præsupponens peccatum mortale primò cum fertur sub pœna indignationis Dei, vel maledictionis æternæ. Hanc enim nemo incurrit, nisi in statu peccati mortalis: deinde cum præcipitur, vt transgressor impunitus non absoluator, vel ad alium mittatur pro absolutione Sacramentali: quia nulli neganda est talis absolutio, nisi pro peccato mortali. Præterea si talis lex ponatur in materia, in qua lex altera obligat ad mortale: quia tunc si non ratione sui, saltem ratione illius alterius quam continet, obligabit ad peccatum mortale; demum quando transgressori lex imponit pœnam, quæ non nisi ob peccatum mortale incurritur: quales sunt (prout loco citato Alphons. à Castro meminit) priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ, degradatio, & excommunicatio maior, siue ipsa sit latæ sententiæ, ipsoque facto incurrèda: siue sententiæ ferendæ, ac tantum comminatoria: quod expresserunt Syluester in verbo præceptum, & Caietanus 22. s. approbatque Nauarrus, & quia nullum peccatum nisi mortale causa est sufficiens feriendi aliquem excommunicatione maiori, ex cap. Nemo. & cap. Nullus. 2. quæst. 3. Quanquam tamen vt Caietanus ipse habet in Sûmula, verbo Clericus, & appro

s ille quæst.
3. hic quæst.
186. art. 9.
1 in eod. c.
23 nu. 52. se-
cùmque alij
quoru me-
minit Vas-
quez postci-
tandus.

& approbant Alphonsus, & Nauarrus si excommunicatio quam lex imponit, tantum sit comminata, necdum per sententiam Iudicis fulminata, transgressor talis legis non est ex ea poena iudicandus peccare mortaliter, quousque transgressio peruenit eò, vt ille resistens monitorio, tamquam plene inobediens sit dignus excommunicari. De qua re late Suarez tomo 5, disput. 18. sect. 3. à nu. 20. Exemplum est, si lex sit, vt Clericus comam nutriens excommunicetur. Is enim non peccat mortaliter talis legis transgressione, quousque monitus perseueret in ea: quia tunc solum tamquam plene inobediens, est excommunicatione dignus.

De poenis irregularitatis, suspensionis, & interdicti, difficultas est, de qua auctores, & rationes in vtramque partem adfert Gabriel Valquez ad. 1. 2. D. Thomae disput. 158. Cap. 4. nu. 46. & sequen. affirmantemque contra Nauar. sequitur cum Syluestro, & Medina, nempe cum infligantur à lege ob peccatum, eas sufficiens signum esse, quod tale peccatum sit mortale. Nam cum sint graues poenae, quae remedium habent difficile, vt patet ex iis quae communiter traduntur de illarum relaxatione: causa ob quas imponuntur debent esse graues, atque adeo si illis sint peccata, debent esse graua.

Porro quod ad tales poenas (quae cum spirituales sunt, imponi tantum possunt ab Ecclesiasticis praelatis, per spiritualem, quam habent, potestatem) Alphonsus adiunxit mortem, carcerem perpetuum, confiscationem omnium bonorum, & infamiam: quae possunt à magistratibus secularibus imponi tamquam signa sufficientia legis obligantis ad mortale: reiiicitur per illud quod Nauar. in Enchir. cap.

Locis cit. quibus assentiens Valquez ad 1. 2. disput. 158. cap. 5. monet, cum lex fertur absolute sub poena excommunicationis comminata, non intelligi premitendam esse mentionem, nisi id exprimat in ipsa lege. Ratio est quia eadem ipsa lex alioqui, de se satis admonet.

23. nu. 55. & aliquot sequentibus confirmat: ex pœna temporaria, quam lex humana imponit, non duci argumentum sufficiens ad ostendendum in dubio, obligationem illius esse ad peccatum mortale; ne si quidem (vt ille in nu. 57. expressit) sunt illę graues memoratę ex ipso Alphonso: nisi aliunde ex aliquo certo signo constet legislatorem voluisse eiusmodi legem pœnalem subditos obligare, non tantum ad temporalem pœnam subeundam, sed etiam ad reatum peccati mortalis; nempe si lex Ecclesiastica pœnam spiritalem quę non nisi ob mortale incurritur, imponat simul cum temporaria; aut lex ciuilis lata à principe, cui subditi obedientiam, & fidelitatem iurarunt (sicut plurimum solent Christiani 15. quęst. 6. Cap. 2. & sequentibus) si feratur iniungendo vel inhiibendo aliquid, in virtute præstiti iuramenti, addita pœna aliqua temporaria transgressori. Illa autem confirmatio Nauarri est, tum ex cõsuetudine, & existimatione cõmuni hominũ, qui siue nobiles, siue plebeij, siue docti, siue indocti persuadent sibi legislatorem ad eam tantum pœnam temporalem obligare voluisse, quam solam expressit: neque ad spiritalem peccati mortalis extendisse intentionem suam, quando nullum eius rei exhibuit certum signum: tamquam putans eam pœnę temporalis comminationem satis fore ad deterrendum subditos à legis suę transgressione: Tum ex auctoritate eorum, qui asserunt legem purę pœnalem non obligare ad culpam; quorum sententiam secuti sumus in praxi fori pœnitentialis par. 3. rōmo

h tract. 4. tit. 1. lib. 3. *b* ex qua sequitur, pœnam lege humana impositam, non modo non esse de se sufficiens signum obligationis illius ad mortale, sed nec sufficiens esse ad

se ad
veni
bio a
minu
in 6.
ne. ff
rale
oblig
tur r
tim o
mat
præf
nam
hanc
cet,
S
tale
aut a
lege
lacio
rum
conf
tum
quic
prob
viol
grec
imp
argu
mo
culi
ste
pro

se ad obligationem ad culpam, siue mortalem, siue venialem. Tum demum ea ratione; quòd lex in dubio accipienda sit secundum eum sensum, qui est minus pœnalis, iuxta cap. In pœnis. de regul. iuris in 6. & legem Si pœses, & legem De interpretatione. ff. de pœnis. Quando igitur lege pœnam temporalem imponente, nihil datur, ex quo intelligatur obligare ad mortale; ea sic accipi potest, vt censeatur talem obligationem minimè continere: præsertim cum ille qui de duobus propositis vnum affirmat, alterum negare videatur, ex cap. Nonne. de præsumptionibus: ideòque legislator qui ad pœnam æternam, & ad temporalem obligare potest; hanc irrogando, videtur illam, de qua penitus tacet, excludere.

Lex in dubio accipienda est in eo sensu, qui est minus pœnalis.

Sed duò obiici possunt: alterum, quòd sit mortale obijcere se probabili periculo amissionis vitæ, aut alicuius membri. Eum autem qui transgreditur legem imponentem transgressori mortis, vel mutilationis supplicium, exponere se tali periculo. Alterum est, quòd talis lex iniusta esset, tam grauem constituens pœnam, ob actum, qui non sit peccatum mortale. Priori autem Nauarrus occurrit: esse quidem peccatum mortale exponere se temerè probabili periculo mortis vel mutilationis, quia violatur quintum decalogi præceptum: sed transgredi legem quæ mortis, vel mutilationis pœnam imponit, non esse de se tali periculo se exponere: vt argumento est quòd possit quis tanta cautione eiusmodi legem violare, vt nõ incurrat in probabile periculũ pœnæ ab ea cõstitutæ. Posteriori verò pœnã iustè constitui non tantum propter culpam, sed etiam propter causam seu propter omissum aliquid neces-

21.
Lex in dubio accipienda est in eo sensu, qui est minus pœnalis.
Vt si quis transgreditur legem imponentem mortis, vel mutilationis supplicium, exponere se tali periculo.
Alterum est, quòd talis lex iniusta esset, tam grauem constituens pœnam, ob actum, qui non sit peccatum mortale.

ad n. 1
-dignar ois
e sub finem
citari nu. 58.

farium, aut valde utile ad commune reipub. bonum: à qua omissione legislator velit subditos reuocare, solius grauioris pœna temporalis met u: quo modo Nauar. ait aliquot exercituū & ductores suo tempore laudatos fuisse, quòd propter minima furta, morte affecerint aliquos milites, ad militatam disciplinam conseruandam. Quibus obiectionibus addi posse videretur impositionem pœnae temporalis per legem, indicium esse, quòd legislator eam ferens voluerit obligare subditos, quam seuerissime potuit, atque adeo ad peccatum mortale. Sed necessarium non est id sentire: quia cum præsumendum etiam sit, legistatores velle suauiter, & quantum res patitur, sine periculo animarum gubernare subditos: conijcere possumus dum leges ferunt comminatos pœna solummodo temporalis, ipsos existimare satis fore prospectum bono communi per easdem suas leges, si eae ad pœnam solummodo temporalem obligent, neque intentionem habere ad quid amplius obligandi.

Sextum documentum, de vi verborum præceptorum consideranda in lege humana, ad indicandum an hac obliget sub mortali.

23. Verba non obligant ad præceptum mortale. d. nu. 50. & 51. **S**extum documentum est. Nullum verbum in lege quantumuis præceptiuum, vel prohibitiuum, per significatum quod ex i. sua impositione habet, sufficienter ostendere, quòd legislatoris intentio fuerit, obligare transgressorem ad peccatum mortale. Idem post Caiet. Nauarrus & confirmat ex

mat ex eo quòd verba, *Præcipimus, obligamus, mandamus, vetamus, inhibemus, prohibemus, debeat, obligetur, reneatur*: omnia, ac singula sint generalia, tam apta ad inducendam obligationem ad veniale, quàm ad mortale peccatum. Nam ideo apta sunt obligationem inducere, quia sunt apta facere legem præceptiuam: quæ in hoc à consultoria distinguitur, quòd inducat obligationem ad aliquod peccatum, & consultoria ad nullum: utpote quæ sit de bono, cuius contrarium non est malum, ut de virginitate in priore ad Corinth. cap. septimo, cuius contrarium in usu legitimi matrimonij, non est malum. Lex autem non obligat necessariò ad mortale, hoc ipso quòd præceptiuæ est: quia lex de nõ mentiendo iocose absque damno alterius, aliæq; multæ præceptiuæ, sunt ex communi Catholicorum sententia, nec obligant nisi ad veniale. Accedit quòd ex sacra Scripturæ usu, ne ipsum quidem præcipiendi verbum denotet obligationem ad peccatum mortale. nõ enim (ut rectè ait Alphòsus *e*, cum Christus Marci 8. præcepit discumbere eos, quos septem panibus refecturus erat: nec cum præcepit discipulis, ut paucos quos habebant, pisciculos apponerent; nec cum præcepit infirmis ab ipso curatis, ut nemini dicerent, putandus est talibus præceptis ad peccatum mortale obligare voluisse. Accedit etiam, quòd ex Aristotele in 6. Ethicorum præcipere sit actus prudentiæ; omnibus actibus bonis communis: & ideo cõtrariis omnibus actibus malis, tam venialibus, quàm mortalibus; ita ut ex vi significationis, quam per primam suã impositionem habet, possit indifferenter constituere legem præceptiuam siue ad mortale, siue ad veniale obligantem.

in supra
cit. docu-
men. 4. dicit
id est in
obscuro lo-
co dicitur
ad hunc
modum

in quibus
lib. 4. dicitur
quod per
hoc dicitur
quod dicitur

24. Addit nihilominus Nauarrus, talia verba in lege Ecclesiastica, indicare conditorem ipsius habuisse animum obligandi transgressorem ad peccatum mortale: nisi quid in ea expressum sit quo contrarium sufficienter significetur: idque confirmat ex Clemen. Exiui de paradiso. §. Cum autem, de verborum signific. vbi habetur, S. Franciscum noluisse æqualiter obligare suos religiosos ad omnia, quæ regula ipsius continet: cum ad quædam apponat verbum præcepti, vel ei æquipollens: quoad quædam verò, non apponat. Quæ ratio vt valeat, fatendum est Pontificem præsupponere tamquam manifestum, quod verba præceptiua, illisque æquipollentia in iure Canonico, vim habeant exprimendi obligationem ad culpam mortalem. Vnde sumpta est communis (teste Nauarro) Doctorum sententia: quod intentio cuiuslibet legislatoris Ecclesiastici vtentis in sua lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo (nisi contrariu sufficienter significetur per aliquod aliud indicatiu) sit obligare ad mortale: maximè autè si tali verbo fiant additiones quæ insinuēt obligationis incrementu; vt si dicatur, *districte precipimus, arcte prohibemus: in virtute sanctæ obediencie precipim⁹ sub obtestatione diuini iudicii prohibemus.*
25. Quam Nauarri sententiã qui reuicere volet tamquam duriores, & fundamentum multiplicandi leges ad mortale obligantes; atque adeo necesse quodammodo laqueum animabus, patronum habebit Gabrielem Vasquez ad primam secundæ Thomæ *f.* sed placet potius illam admittere cum restrictione: nempe vt ea non obstante, approbamus quod Alphonsus notat lib. i. g. de lege pœnalis cap. 6. ex eo quod verba præceptiua, illisque æque polle-

Intentio legislatoris Ecclesiastici vtendo verbo præceptiuo quæ sit.

f. disput. 158. c. 4.

g. cap. 5. docum. 4.

pollentia in iure canonico vim habeant exprimen-
di obligationem ad culpam mortalem, non esse
inferendum in omnibus aliis statutis, idem etiam
semper vsuuenire: quia vt ostensum est antea, ne
quidem in lege diuina id perpetuum est. Præterea
existimemus legislatoris Ecclesiastici legem admit-
tere interpretationem benignam viri prudentis, de-
pia præcipientis, vel prohibentis intentione præsu-
mentis ex iusta causa, quod non fuerit obligandi
ad mortale. Hinc (quod Caietanus notat) h etiam si
D. Augustinus in principio suæ regulæ dicat: hæc
sunt quæ vt obseruetis præcipimus in monasterio
constituti: tamen non omnia quæ ipse subiungit, iu-
dicantur obligare ad mortale.

h 2.2. quæst.
186. art. 9.
circa respō-
sionē ad 2.

Deinde vt Driedo habet de libertate Christia-
na: humana mandata, & statuta seu decreta,
etiã vniuersaliter prolata, numquam ita generali-
ter intelliguntur, quin interpretationes, & condi-
tiones ciuiles, seu non duras intelligentias susci-
pant, prout sapiens rectè iudicabit: quantumuis
sint iurata, aut in virtute præstiti iuramenti impo-
sita: iuxta illud quod in cap. 1. de iure iurando in 6.
definitur: iuramenta sub quacumque generalitate
præstita, vel præstanda super statutis, vel consuetu-
dinibus seruandis; ad licita, possibilia, & libertati
Ecclesiasticæ non obuiantia tantummodò extendi:
ipsosque iurantes ad alia per præstationem iura-
menti non teneri. Licita autem intellige cum eo-
dem Driedone, non omnia: sed ea quæ non sunt
abolita: quia licita, quæ per non vsu abierunt in
desuetudinem; non intelliguntur generali statuto
comprehensa, ex ea parte, quæ per consuetudinem
contrariam abolita sunt: quæve statutum ipsum vim
suam

26.
i pag. 174.
in editione
Louaniensi
anni 1540.
Mādāta hu-
mana sem-
per condi-
tiones non
duras susci-
piunt.

quæ per
desuetudinem
abolita sunt
non intelliguntur
comprehensa
generali statuto

suam non retinet amplius : adco vt intentio generaliter iurantis se alicuius collegij, aut communitatis statuta seruaturum, non referatur ad alia, quam ad licita non abolita; nisi is quoque expressè scienterque iuraret, se licita etiam abolita seruaturum.

27. In exemplum talis interpretationis ciuilibi seu nõ dura, vsurpari potest, quod idem auctor paulò superius habet: statuta, quibus rectores in vniuersitatibus præcipiunt virtute præstiti iuramenti vt omnes interfint congregationi à se inlicita, aut Missa solemnè, aut aliud eiusmodi; interpretanda esse præsumendo de pia intentione mandantis, quod in talibus non magni ponderis, id est, non admodum necessariis ad finem in quem diriguntur (qualis est rectori honorem, & vniuersitati decorem deferre, cui sufficere potest notabilium aliquot personarum præsentia) nolit obligare ad reatum perurij: sed solum velle reuocare in memoriã iuramentum præstitum; ne mandatum ipsius habeatur tamquam contemnendum: nam intentio alioqui esset irrationabilis, quippe quæ esset obligandi ad mortale in leui materia. Secus foret autem in materia graui, prout idem auctor satis indicat, cum addit postea: Dum rector sigillatim singulos vocari facit, pro causa, & negotiis arduis, quæ meritò exigunt præsentias, consensus, consilia, & deliberationes singulorum, non habentium legitimam abessendi causam: tunc mortalem culpam posse continere.

Præcepta in religione quæ ad mortale vim obligandi habent.

Mitigari adhuc potest propositæ sententiæ rigor de præceptiua legis Ecclesiasticæ obligatione ad mortale, per illud quod habet Caiet. in summula, verbo præceptum. circa finem. In qualibet Ecclesia, seu religione illa tantummodo verba vim obtinere

præcepto

præcepti antonomasticè (id est obligantis ad mortale, vt ipsemet ibidem circa principium interpretatur) quæ consueuerunt intelligi apud illos, habentive pro antonomasticè præceptis: quæ verò non consueuerunt sic intelligi (quandoquidem id argumento est vel non fuisse à superiore posita, vel non fuisse à subditis recepta, cum tam graui obligatione) non habere vim præcepti illius modi, etiamsi verba sint præceptiua; quæ accipi debent secundùm communem vsùm, receptamque consuetudinem: quæ facere potest, vt lex non recipiatur, vel recepta abrogetur.

Quòd si obiiciatur Pontificem in citata Clem. 28. ostendisse rationem optimam interpretandi leges Ecclesiasticas, quoad earum obligationem sub mortali: vnde cum ibi determinet ea, quæ in regula S. Francisci statuuntur per verba præceptiua obligare ad mortale; non videri consentaneum, vt alias eiusdem generis leges interpretemur, negando ipsis talem obligationem: responderi potest, peculiarem fuisse causam rigidæ interpretationis verbi præceptiui in regula S. Francisci: nempe (vt Nauarri verbis vtatur) ^{in cit. cap. 23. num. 51.} quòd positum in ore tam magni sancti, & auctoris tam sanctæ & arctæ regulæ, & ad subditos tantæ perfectionis, & asperitatis, meritò iudicari debeat vsurpatum rigidè iuxta communem iuris Ecclesiastici vsùm.

Documen

Documentum vltimum de legis humane cessatione ab obligatione ad mortale cessante illius causa.

SECTIO VLTIMA.

^{29.}
 l. cap. 5. vbi
 illud facit 3.
 Lex cum iu-
 sta causa
 obligans ad
 mortale, ea
 cessante nō
 obligat.

Postremum documētum, quod habet Alphonsus à Castro in lib. 1. de lege pœnali, legem humanam, quæ propter aliquam causam obligat transgressorem ad peccatum mortale, cessante tali causa, non inducere amplius eiusmodi obligationem. Ratio est quia vt lex obligans ad mortale ferri non potuisset, nisi iusta adfuisset causa talis obligationis, ita nec lata manere potest cum tali obligatione, nisi manente tali causa: quia cessante causa, cessat & effectus. cap. Cùm cessante. de appellationibus. Itaque si propter graue scandalum, quod ex aliquo facto timetur, ipsum sub pœna peccati mortalis prohibetur; cessante omni talis scandali occasione, cessat & talis legis obligatio. Præterea si non extant amplius iustæ causæ, propter quas constat legem esse imposita aliqua tributa, cessat & obligatio illa soluendi: vt plenius ibidem explicat Alphonsus. Qui etiam de duobus admonet; alterum est, intelligendum esse hoc documentum de cessatione totalis causæ legis; neque enim cessante causa partiali cessare legem: nisi fortè sit talis causa, ex qua legis obligatio ita pendeat, vt ea ad hanc inducendam per se sufficiat, omni alia causa seclusa. Alterum est eam cessationem contingere posse, vel vniuersè; vt quando totalis ipsa causa legis omnino tollitur; vel in aliquo particulari, vt quando aliqua rationabilem sufficientemque causam habet, cuius

commu

communitalis legis obligatione eximatur, de quibus videre possunt plura in praxi fori pœnit. 3. part. tom. 1. lib. 3. m Sufficit autem hîc addere ex ipso Alphonso; n tunc siue cessatio vniuersè, siue in particulari contingat, posse quemque licitè (nisi obster scandalum, quo debita superiori obedientia videatur ei denegari) contra legem agere. Intellige verò, supposito quòd res clara fuerit, seu apertè cõstitit rationabilem causam adesse, ob quam si legislator præsens esset, omnino decerneret, aut decernere deberet, legem suam non esse seruandam. Nam si dubia sit cessatio causæ legis; vt contra hanc licitè agi possit, ne nos in nostra causa (quod facilè est) decipi contingat, recurrendum est ad superiorem, qui potestatem habet in lege ipsa dispensandi. Quomodo D. Thom. 2. 2. o id hoc habetur ex leg. 1. Cod. de legibus: *Nemini nisi principi licere legis interpretationem dare*, explicat inquiens, interpretationem locum habere in dubiis, in quibus non licet absque determinatione principis à verbis legis recedere: in manifestis autem non esse opus interpretatione, sed executione.

m tract. 4. cap. 3. q. 3. n in seq. docum. 5.

o qu. 120. art. 1. ad 3. Nemini nisi Principi legis interpretatione dare licet.

Quarta pars capituli, in qua traduntur reliquæ regule iudicandi de peccato, num sit mortale, an veniale, cum quibusdam additionibus eodem spectantibus.

S V M M A R I V M.

31. Pro regula iudicandi de peccatis haberi potest traditio virorum doctorum: Et communis usus piorum.
32. Duo

32. Duo documenta notanda de ijs, quæ in usu, varia sunt apud varios. 33. Transgrediens quamcumque legem superioris ex contemptu eiusdem legis, aut superioris, peccat mortaliter. 34. Quod quæ ratio probetur & restringatur. 35. Quomodo intelligi debeat diuisio peccati mortalis in superbiam, auaritiam, &c. 36. Quod peccata venialia quantocumque sint numero, numquam æquivalent vni mortali. 37. Obiectiones duæ in contrarium cum solutione. 38. Modus quo illud quod de se leuius est, per iterationem mortale esse contingit. 39. Idem actus potest successiuè esse peccatum veniale & mortale.

40. Veniale ex suo genere, non fit ex circumstantiâ mortale intra eandem speciem. 41. Modi per se, & per aliud, sicut non mutant speciem in genere mortali nec de veniali faciunt mortale. 42. Peccatum suo genere veniale non fit mortale per intensionem affectus voluntatis, in illius perpetratiõne. 43. Peccatum ex suo genere mortale, fit veniale, non per additionem aliquam, sed per detractionem. 44. Quomodo ex causa veniali, cogitatio aut delectatio genere suo mortalis, fit venialis. 45. Quod de cogitatione & delectatione in ea re dicitur, non habet pariter locum in operatione & omissione. 46. De defectu aduertentiæ excusanti operationem vel omissionem à mortali, & nonnumquam simpliciter à peccato. 47. Quod ob metum etiam cadentem in constantem virum, peccatum non desinat esse mortale.

Regula quarta de communi Doctorum &
proborum sentiendi & agen-
di usu.

REGULA quarta ad iudicandum de peccato, num sit mortale, sumi potest ex communi iudicio, & consuetudine virorum doctorum & piorum: nempe illud peccatum quod communis virorum doctorum traditio, communisque virorum piorum usus damnat tamquam mortale, pro tali habendum esse, non autem illud de quo nullus solet ab illis fieri scrupulus. Hæc probatur: quia docti, si qui alij, possunt in dubio de lege aliqua ratiocinando cognoscere, num imponat obligationem ad mortale: ita ut id quod illi communi consensu dicunt esse peccatum mortale, ipsum censerit debeat tale esse, & confirmari optima ratione: utpote, quæ ad conciliandum inter homines iudicio præstantes unanimem consensum valeret: merito etiam piorum virorum vita, communisque sensus sumitur pro vitendi regula: quia sicut rectum habent circa res agendas affectum, ita merito præsumuntur de iisdem rectum habere iudicium.

De istiusmodi autem, quæ variis in locis sunt usu varia, operæpretium est duo documenta observare, quæ Driedo de libertate Christiana & collegit ex D. August. in epist. 118. ad Ianuarium. Prius est: ut quæ non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid exhortationis melioris vite, id est, valent ad mouendos, & excitandos pie animos, accendendosque diuinæ dilectionis attentus: & ad excitationem, & custodiam fidei, diuinique

31. Peccatum quod communis Doctorum consensus tenet esse mortale, pro tale habendum est.

32.

7 pagina 159 in ante-
memorata
editione.

cultus promotionem & augmentum : aut etiam ad inducendos Christianos in mysteriorum celestium reuerentiam, ac renouandam in illis, & confirmandam memoriam passionis Dominicae, & beneficiorum per eam nobis impensorum : quæ inquam istiusmodi sunt, vbicumque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed & laudando, & imitando sectemur : nisi id aliquorum infirmitas ita impediatur, vt maius detrimentum, quam lucrum sit ex eorum obseruatione sperandum. Atque adeo in iis, quæ sic per loca variantur, non melior disciplina inueniri potest, quam vt eo modo quisque agat, eumque morem seruet, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte venerit, inquit loco citato D. Augustinus; & confirmat auctoritate D. Ambrosij, qui cum Mediolani ab ipso interrogaretur super consuetudine ieiunandi Sabbato, respondit: Cum Romam venio ieiuno Sabbato: cum hic sum, non ieiuno: sic, etiam tu ad quam forte Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.

Posterius documentum est: ea quæ nec sanctorum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in conciliis Episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersæ Ecclesiæ roborata sunt: diuersorum autem locorum diuersis moribus ita variantur, vt vix, aut omnino nunquam inueniri possint causæ, quas in eis instituendis secuti sunt homines, nihilque valere videntur ad exhortationem melioris vitæ: merito censeri refecanda, vbi facultas tribuitur: quia quantumcumque in eis non inueniatur, quod ipsa sint contra fidem: religionem tamen

Agēda sunt
quæ in Ec-
clesia in
qua degi-
mus agi vi-
demus.

Quæ sint in
Ecclesia re-
fecanda.

tamen premunt feruilibus oneribus, à quibus Dominus noster illam voluit esse liberam : non subdens amplius suas, Mosaico illi iugo, quod (vt Actorum 15. D. Petrus dixit) *neque patres nostri, neque nos portare potuimus: sed suo iugo* (vt ipse vocat, Matt. 11.) *suauis, & oneri leui.* Vnde vt loco citato, sub initium ait D. Augustinus, Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis societatem noui populi colligauit. Quamquam tamē, vt addit Driedo r Ecclesia Dei pag. 161. nonnulla eiusmodi tolerat ad vitanda scandala, nisi sint contra fidem, aut bonos mores : qualia nec approbat, nec facit, nec dissimulat tacendo; sed reprehendit, auersatur, & damnat.

Regula quinta: de contemptu legis, aut legislatoris, ex quo iudicatur peccatum esse mortale.

Quinta, & postrema regula spectans ad omnē legem, potest hæc esse: quam Alphonsus tractat in lib. 1. de lege pœnali. sub finem quinti capituli. Lex omnis iusta quantumuis nullam aliàs inducat obligationem ad culpam, vt consultoria: aut certe ad solam venialem; semper ad hoc obligat sub mortali, vt non cõtemnatur: seu (quod idem est) vt ei non contraueniatur ex contemptu. Cæterum censetur tunc legi cõtraueniri ex contemptu, non quidem quoties quis, etiam sciens, ei non obtemperauerit: sed secundum D. Thomam 2. 2. quæst. 186. art. 9. ad 3. & alios quos refert Couar. ad cap. Alma mater. de sententia excommunic. in 6. t quando voluntas ordinationi legis subiici renuit;

33. Lex omnis postulat vt non cõtraueniatur ei ex contemptu. / attamen cõtēnere dici potest, talis, idque cõgruenter verbis Leuitici cap. 26. ver. 15. / parte prio re §. 7. nu. 6.

indéque procedit ad agendum contra illam: ita scilicet vt (Caietano interprete ad citatum D. Thomæ locum) simul concurrant transgressio legis tamquam effectus, & contemptus legis tamquam causa transgressionis, seu causa, qua quis mouetur, & inducitur ad legem ipsam transgrediendam. Quod si ex aliqua alia particulari causa transgressio proueniat (addit D. Thomas) vt ex concupiscentia, vel ex ira, alióve huiusmodi affectu, non iudicabitur prouenire ex contemptu: ne quidem frequenter iterata: quidquid in contrarium plerique Canonistæ dixerint: quorum opinionem loco citato Couarruias repudiat, hanc D. Thomas merito cum Adriano & Alphonso approbans: quia *cum septies in die cadat iustus*, ex cap. 24. Prouerb. iustus alioqui (quod absurdum est) dici deberet quotidie peccare ex contemptu, atque adeo mortaliter, secundum hanc nostram regulam.

34. Quæ à Caietano in summula, verbo cōtemptus, optimè ex eo confirmatur: quod contra dilectionem Dei sit, nolle in aliquo ei subiici: & contra dilectionem proximi, quando subiectio ei debetur in aliquo, nolle tale debitum ei reddere. At ille, qui ex contemptu legem diuinam, aut humanam iustam transgreditur, non vult Deo, aut homini subiici quando debet. Talis ergo ipsius actio est contra dilectionem Dei, vel proximi, adeoque contra charitatem directè: & per consequens peccatum mortale, charitatisve (quæ est vita animæ) destructiuum. Itaque (inquit Caietanus) peccatum est mortale dicere verbum otiosum ex contemptu, hoc est, dicere, vt facias contra legem, quæ prohibet verbum otiosum.

Similiter peccatum est mortale nolle institu-
 rum religiosum suscipere ex contemptu consilio-
 rum Christi, id est, vt non subiiciaris, sed contraue-
 nias consiliis Christi. Admonet tamen idem Caie-
 tanus non peccare mortaliter eum, qui propterea
 legem transgreditur, quod eam contemnat, non
 quidem simpliciter, id est, non quod absolutè no-
 lit legislatori obedire; sed secundum quid, nempe
 quod illa sit in re leui, ob quam paruipendit non
 obedire: vt verbi gratia; Si prælatus subdito præci-
 piat, claude ostium, & subditus contemnat ob-
 temperare in eiusmodi re leui, alioqui absolutè pa-
 ratus obedire, non peccat mortaliter, nisi fortè ex
 scandalo, vel alia circumstantia peccatum aggra-
 uaretur in infinitum: quia non præterit mandatum
 prælati, vt faciat contra illud absolutè prout man-
 datum est; sed cum hac additione prout manda-
 tum est de re leui. Quo fit, vt talis transgressio
 mandati, non proueniat ex eo simpliciter, & ab-
 solutè, quod contemnatur mandatum ipsum: sed
 ex eo quod leue sit illud, quod in eo mandatur: ita
 vt affectus quasi sustentatus à tali leuitate, non
 ruat verè in contemptum: perinde ac vsuuenit in
 eo qui aliquid parui momenti furatur; cuius affe-
 ctus ita sustentatur à paruitate rei, vt habeat se,
 quasi illius adimpletio, non esset transgressio præ-
 cepti, Non furaberis; maximè instituti ad impe-
 diendam proximi notabilem læsionè in suis rebus.

Quæ sint
 peccata ex
 contemptu.

○ 3

ita sci-
 homz
 s tam-
 n cau-
 ur, &
 Quod
 o pro-
 tia, vel
 abitur
 uenter
 anoni-
 o Co-
 d cum
 e septis
 alioqui
 peccare
 ndum
 mptus,
 lectio-
 contra
 debe-
 . At il-
 huma-
 ut ho-
 s actio
 leoque
 s pec-
 nima)
 catum
 nptu,
 rohi-
 Simi

Observationes cum prædictis regulis coniungenda in iudicio de peccato, an sit mortale: quarum prima est de eo, quod peccatum mortale vulgo diuiditur in septem, quæ dicuntur capitalia.

35. **H**Actenus regulæ iudicandi de peccato, an sit mortale: quibus addendæ sunt nonnullæ observationes, ipsis coniungendæ in tali iudicio: quarum prima est. Quòd vulgo existimatur peccatum mortale diuidi in superbiam, auaritiam, luxuriam, inuidiam, gulam, iram, & acediam: non esse sic intelligendum, quasi vel nulla sint alia peccata mortalia: id enim apertè falsum est: vel quasi illa sint ceteris omnibus peiora: quoniam hæresis (exempli gratia) desperatio, & odium Dei, sunt peiora, quam auaritia & gula: vel demum quasi semper sint, aut sæpius sint mortalia: nam quædam ex eis tantum sunt venialia ex suo genere: vt gula, & secundum quamdam acceptionem, tum ira, tum auaritia, tum etiam acedia sumpta generaliter pro pigritia, quorum explicationem persequimur in praxi, part. 3. tom. 2. cum ad præcepta decalogi suis locis, de singulis inquirimus, sintne mortalia. Vera autem ratio ita diuidendi peccatum mortale est, quòd prædicta omnia peccata, præterquam quòd possunt esse mortalia, istud habeant peculiare, vt multorum aliorum fontes & quasi capita (vnde & peccata capitalia dicuntur) esse possint. Sic enim, cum quædam ex superbia vanæ gloriæ, tamquam ex infecto fonte scaturiant, ac quasi ex parente originem

Hæc propriè non sunt mortalia peccata.

accipiant, communiter appellantur filia superbia
feu vanæ gloriæ: quædam item simili de causa, filia
auaritiæ: quædam filia luxuriæ, & sic de cæteris,
prout videri potest apud Nauarrum. in Enchirid.
cap. 23. & suis locis declarabimus in praxi fori Pœ-
nitentialis.

*Obseruatio secunda: de ratione, quâ contingere
potest vt veniale ex suo genere, cen-
seatur mortale.*

Secunda obseruatio est. Peccata venialia, quan-
trocumque sint numero, non posse æquiuale-
re vni mortali: sicut nec pœnæ temporales illis debi-
tæ æquiuale-
re possunt vni æternæ, quæ huic debetur: cum finiti ad infinitum nulla sit proportio.
Ita D. Thomas prima 2. quæst. 88. art. 4. Et confir-
matur, quia cum peccata venialia non sint contra
charitatem, eâ nusquam hanc tollunt: etiamsi fer-
uorem ipsius non nihil impediunt, dum per illa au-
gentur affectus rerum terrenarum, quibus depres-
sa voluntas, non solet esse tam prompta, neque tam
feruere in Dei amore quàm alioqui posset: perinde
ac puluisculus in oculum iniectus, non extinguit
quidem, obnubilat tamen visum. Ad constitutio-
nem autem peccati mortalis requiritur, vt ipsum sit
contra charitatem, hâcque spoli-
et peccantem, & faciat æternæ mortis reum: quod omni peccato ve-
niali negatur.

36.
Peccata ve-
nialia num-
quam equi-
ualent vni
mortali.

Si quis obiiciat ex cap. Tres. de pœnit. distinc. 1. 37.
Quæ humana fragilitate, quamuis parua, tamen
crebra subrepunt, si collecta contra nos fuerint, ita
nos grauabunt, & oppriment, sicut vnum aliquod

z num. 6.

Multa venialia ad vnum mortale disponunt.

v ad r.

x par. prior, 6. 7. nu. 7.

Iteratio actuum non variat speciem illius in genere morum.

grande peccatum respondendum est cum Navarro ad idem cap. & non esse ita intelligenda ea verba, quasi plura venialia vnum mortale constituent: sed quod dum multiplicantur, & negliguntur animam ad mortale disponant: sicut vulnus curabile si negligatur fit incurabile, unde inquit D. Gregorius, lib. 10. moral. cap. 14. Si curare parva negligimus, insensibiliter seducti, audacter etiam maiora perpetramus: parva enim illa, sunt quasi caniculi latrantes, qui quamvis non mordeant, excitant tamen alios maiores domi dormientes, qui mordeant & deuorent, iuxta illud, Ecclesiastici 19. *Qui spernit modica paulatim decidet.* Simili modo ad illud: peccata minima si negligentur, occidunt (quod est D. Augustini exponentis verba Ioan. 3. *Qui incredulus est filio non habebit vitam*) respondet D. Thom. loco cit. v inquit sensum esse peccata venialia dispositiue causare peccatum mortale: nempe impediendo feruorem charitatis, reddendoque hominem tepidum: cui in Apoc. cap. 3. dicitur: *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo;* aut etiam inducendo paulatim ad eum legis contemptum, de quo antea dictum est, prout communem annotationem habere Couarruias ait ad cap. Alma mater. de sentent. excommunic. in 6. Quod autem Panormitanus ad cap. Nam concupiscentiam. de constitut. alii que nonnulli dixerunt peccatum veniale per consuetudinem, & frequentiam esse mortale, iuxta illud quod in cap. Vnum orarum distinct. 25. §. criminis, dicitur ebrietatem si assidua sit in eorum (supple criminum capitalium) numero computari: idem Couar. ibidem ex eo reuocavit, quod sola iteratio actus non variat speciem illius in

in genere morum, si ex parte operantis nihil aliud addatur unde talis variatio oriatur: ita ut quintus ac sextus actus sint eiusdem speciei in genere morum, cum tertio & quarto; atque ita mendacium officiosum, aut verbum otiosum saepius iteratum, perinde est veniale centesima vice (si caetera omnia sint paria) ac prima vice prolatum. Illud verò capitali Vnum orarū, glosa ad verbum ebrietas, interpretatur de frequenti actu bibendi: qui quamvis de se tantum sit peccatum veniale: seu (ut in eodem paragrapho habetur) ad minuta peccata pertineat; tamen cum ita assiduus est, ut transeat in studiū & voluntatem inebriandi se, peccatum est mortale, iuxta cap. Ante omnia. dist. 35. & cap. à crapula, de vita & honest. Cleric.

Enimverò si intentio agentis, siue in principio, siue postea per talis peccati iterationem deueniret ad aliquid in quo materia sit sufficiens ad peccatum mortale: ut per iterationem parui furti, ad quantitatem notabilem rei alienae iniquè sibi usurpatae; illud tali furto numero, per quod attingitur ad illam quantitatem notabilem, etiamsi non excedat praecedentia, sitque perinde ac illa, furtum rei valoris tantum modici, ut vnius oboli, peccatum erit mortale ratione praecedentium similium cum quibus in vnum coalescens, & continuatum intentione agentis, constituit, ipsum reum notabilis iniuriae proximo illatae: atque adeo peccati mortalis iuxta primam regulam antè traditam. Huius doctrinae (quam Nauarrus attingit in Enchir. c. 17. nu. 140.) fundamentum est, quod per talem continuationem paruorum furtoꝝ sibi inuicem succedentium facta sit vna notabilis detentio rei alienae; adeo ut

Multa venialia quomodo fiunt mortalia.

nihil in ea re minus sit, quàm si is qui talia furta cōtinuauit, totam summam simul sumpsisset. Idem iudicium est de quouis alio casu, in quo quis grauem proximo iniuriam in bonis siue animi, siue corporis inferre intēdit, per leues iniurias iteratas: aut in quo per omissiones leues iteratas tēditur ad notabilem Dei irreuerentiam. Illa enim ommissio cuius continuatione cum præcedentibus, ad talem irreuerentiam pertingitur, peccatū est mortale; vt cum quis vouit quotidie recitare vnam orationem Dominicam cum salutatione Angelica, si negligit implere votum: primæ quidem omissiones ex paruitate materiæ tantum sunt peccata venialia: sed illa quæ ratione præcedentium, cum quibus continuatur, & in vnam coalescit, continet notabilem Dei irreuerentiam, peccatū est mortale. Quod intellige cum intentio taliter vouentis fuerit applicare tempus ad rem voto promissam: id est, ita obligandi se ad aliquem dictarum orationum numerum, vt non debeat dies effluere, quin semel saltem eas recitet. Nam si intentio esset rem voto promissam applicare ad tempus: ita vt obligatio ultra illud non progrediatur (perinde scilicet ac obligatio recitandi officium diuinum aliquo die occurrens, non progreditur ultra illum diem) neque maneat eo elapso perinde centesima ommissio peccatum esset veniale, ac prima: quia non cōtinuaretur, nec in vnam coalesceret cum præcedentibus. Cuiusmodi intentionem si vouens non habuerit expressam, censetur habuisse tacitam: quando votum emisit in reuerentiam diei assignati; vt quando vouit recitare semel dictam orationem Dominicam cum salutatione

Omissis orationis Dominicæ ex voto debite quomodo sit peccatū mortale.

Ang

Angelica, omni die Sabbathi: quia is specialiter beate Virginis cultui dicatur.

Tertia observatio: De ratione quâ idem actus humanus potest successivè esse peccatum veniale, & mortale.

Observatio tertia est: actum liberum, qui in genere entis est idem numero, successivè in genere moris, posse esse peccatum veniale, & mortale. Quod de actu libero à voluntate imperato patet, ex eo quòd narratio fabulosa, quæ ad inutiliter fallendum tempus instituta: inita fuit tantummodo peccatum veniale, in progressu relata ad finem mortaliter malum, fiet peccatum mortale: quia actio induit malitiam finis. Item ex eo quòd motus sensualitatis qui præcedens plenam deliberationem, est tantummodo peccatum veniale, permanens & approbatus à voluntate post perfectam deliberationem, peccatum sit mortale, voluntate in eam plenè consentiente, cum prius semiplenè solum consentiret, ob imperfectionem aduertentiæ ad eum. De elicito verò seu interiore voluntatis actu, idem (nempe successivè posse esse peccatum veniale, & mortale) patet: quia is exerceri potest circa obiectum mortaliter malum: prius quidem cum deliberatione, & aduertentia rationis tantum semiplenà; posterius verò cum omnino plena, & per consequens successivè esse peccatum veniale, & mortale: voluntate scilicet prius semiplenè, & posterius plenè consentiente in tale malum. Neque est quòd quis opponat tunc esse diversum numero actum voluntatis, sicut est intellectus. Id enim nullam vim habe

habere, patet ex eo quòd aliqua cogitatione de nouo accedente circa obiectum, non varietur necessariò circa ipsum actus voluntatis: quia non omnis actus intellectus mouet voluntatem: vt argumento est, quòd eà aliquid amplectente, multi interdum actus intellectus aduersus eam insurgunt, tamquam reclamaciones factæ ad ipsius reuocationem, nec effectum sortiantur: sed eadem in obiectu suum feratur perinde ac antea, contra propriam conscientiam remurmurantem.

Quarta obseruatio: De peccato veniali cuius malitia intra eandem speciem augetur ex circumstantia.

40. **O**bseruatio quarta est, peccatum ex suo genere veniale, quod sub initium huius cap. descriptum est, numquam posse fieri mortale a ob solam circumstantiam ei adentem malitiam tantum eadem speciei. Sic enim intelligendus est D. Thomas 1. 2. quæst. 88. art. 5. cum absolutè dixit peccatum veniale numquam posse fieri mortale ob circumstantiam. Nam id falsum est de veniali ex accidenti, seu ex imperfectione materiæ, vel deliberationis: siquidem imperfectioni illi succedente perfectione, ex veniali fit mortale: vt manifestum est in casu, quo voluntas furandi dilabatur à re modica ad magnam furripiendam: aut à consensu in fornicationem non plenè deliberato ad plenè deliberatum. Falsum etiam est de veniali in ordine ad circumstantiam mutantem peccati speciem, nam peccatum ex obiecto suo veniale essentialiter, ratione finis vel al-

nisi fortè ex superueniente conscientia erronea qua mortale esse iudicetur
Quomodo ex veniali fiat peccatū mortale.

terius circumstantiæ mutantis speciem, effici potest, accidentaliter quidem, sed tamen verè mortale: vt visio quâ quis sine concupiscentia mulierem curiosè aspicit, peccatum est veniale curiositatis; quæ perseverans vsque ad deliberatam concupiscentiam, efficitur peccatum mortale ex ordinatione ipsius in finem mortaliter malum, malitiâ diuersæ speciei à malitia curiositatis.

Ex qua obseruatione intelligitur peccatum suo ^{41.} genere veniale, numquam fieri mortale, ex eo tantum quòd prius propter se, & posterius propter aliud expetatur. Nam appeti propter se, aut propter aliud, modi sunt, qui etiamsi faciant diuersam speciem in ratione entis naturalis (illud enim facit intentionem finis, & hoc electionem medij, quæ sunt actiones voluntatis specie differentes) non faciunt tamen in ratione entis moralis: cum ex illis secundum se nõ exurgat diuersa deformitas seu repugnantia ad rectam rationem, morum regulam. Sic igitur mendacium iocosum numquam fit mortale, ex eo tantum quòd prius expetitur propter aliud & tamquam medium: postea expetatur propter se, & tamquam finis: nisi fortè expetatur tamquam finis vltimus, hoc est, omnia in ipsum tamquam in summam beatitudinem Deum referendo, quia talis appetitio nouam acciperet peccati speciem; nempe idololatriæ, vel infidelitatis; quod peccatum cum sit mortale (ex ordinatione scilicet mediorum in finem, Deo valde iniuriosa) certum est de veniali fieri peccatum mortale. Et quamuis eius generis appetitio vix expressè contingat ob illius absurditatem: tamen videri potest tacitè contingere in iis qui stultè ad aliquid nonnumquam ita

ita afficiuntur, vt decernant omnia referre ad illius
conseruationem: parati omnia iura violare ad illud
consequendum, vel retinendum: qui quidem affe-
ctus peccatum est mortale per antedicta in 1. parte
huius capituli, sectione posteriore.

42. Intelligitur adhuc ex eadem obseruatione: quod
cum peccatū per intensionē affectus (quia nihil est
aliud quā grauitas illius, in qua producitur à volū-
tate) non mutet speciem: ex veniali non fieri mor-
tale ob solam intensionem actus & affectus volun-
tatis. Vnde non videtur assentiendum iis, qui do-
cent verbum iocosum, secundum libidinem, qua
voluntas ad illud afficitur, posse ita crescere, vt sit
peccatum mortale: Nam præterquam quod id du-
rum est, datque occasionem inquietudinis con-
scientiæ (quandoquidem subinde esset dubitan-
dum de peccatis suo genere venialibus, an in eorum
perpetratione tanta interuenerit libido quæ suffi-
ciat ad peccatum mortale) ipsum ex eo rejicitur,
quod peccatum veniale non alio nomine à mortali
in infinitum distare dicatur, quàm quod etiam si per
intentionem circa suum obiectum in immensum
crescat, non perueniat ad mortale; nam si perueni-
ret, nullo modo in infinitum ab eo distare dice-
retur.

Quia igitur peccatum ex suo genere veniale
manens intra limites suæ speciei, quantumcumque
intendatur, omnem suam malitiam ab obiecto pro-
prio trahit; ex eoque nihil contrahit per quod tam-
quam charitati oppositum eam destruat (alioquin
non esset ex suo genere veniale) non potest effici
mortale, nisi per additionem circumstantiæ mutan-
tis speciem: de qua re & in genere & in particulari

fatris multis agimus in Praxi fori pœniten. parte 3. to-
mo 1. lib. 4. ferè per totum.

Reliquæ observationes.

Observatio quinta est D. Thomæ 1. 2. quæst. 88. 43.
art. 6. peccatum quod est mortale ex suo ge-
nere, fieri posse veniale, non quidem per additio-
nem alicuius, sed per detractionem: aut delibera-
tionis, vt cum turpis affectus ex plenè deliberato
fit semiplenè deñberatus: aut materiæ, vt cum vo-
luntas furandi à re magna ad paruam reuocatur. De-
fectus enim deliberationis & paruitas materiæ, vt
iam in præcedentibus docuimus, facit culpam le-
uem, quæ cum non dissoluat amicitiam cum Deo,
nec mortalis est.

Sexta observatio est: motum cogitationis, vel de-
lectationis secundum se repugnantis præcepto,
etiam obliganti ad mortale; sicut ob aliquam cir-
cumstantiam boni operis excusatur omnino à pec-
cato, iuxta communiter receptam doctrinam de
his, qui patiuntur turpes cogitationes in executione
honesti sui muneris, (quale est audiendi confessio-
nes, vel studendi ad concionandum, &c.) *b* ita
etiam & à mortali excusari, ob id quod proueniat
à causa venialiter tantum illicita: vt exempli gratia,
motum cogitationis, vel delectationis carnalis pro-
uenientem ex verbis iocosis, & otiosis, aut ex aspe-
ctu aliquo inconsiderato, aut ex actione aliqua cu-
riosa, non esse iudicandum peccatum mortale;
etiam si prauis esset, & cognitus ex tali causa se-
qui: dummodò tamen quis eiusmodi causis venia-
liter illicitis non occupet se ea intentione, vt dele-
ctatio

43.
Peccatum
mortale
quomodo
fiat veniale.

44.
Quæ cogi-
tatio vel de-
lectatio tur-
pis sit sine
peccato
mortali.

b De hoc in
praxi fori
pœnit. par.
3. tom. 1. c. 5.
in exposit. 5.
regulæ.

ctationem carnalem capiat ex cogitationibus inde prouenientibus. nam si talis delectatio fuerit voluntaria, ea non in sua tantum causa, sed etiam in se mala erit: atque adeo non tantum causa suæ malitia veniali, sed etiam propriâ sua mortali. Dummodo item dictæ delectationi præsentî non præbeatur consensus, complacendo sibi in ea, ac dum periculum consentiendi adesse aduertitur, eadem repudietur, saltem nolendo ipsam: ac cogitationem quoad fieri potest aliò transferēdo. *c.* Ratio autem propositæ obseruationis sumitur ex humana fragilitate, ob quam tales cogitationis, & delectationis motus adeò facile excitantur, vt non videantur in se voluntarij, ne quidem interpretatiuè, donec fuerit illis expressè adhibitus consensus, aut periculum adsit illis expressè consentiendi; vnde cum in sua tantum causa sint voluntarij, non habent plus malitiæ moralis, quàm eadem sua causa habeat.

e In his casibus non dari excusationem à mortali patet ex iis quæ tradidimus in memorata expositione 5. regulæ.

45. De opere mortaliter illicito, nõ potest idem dici, quod de cogitatione est dictum.

Obseruatio septima est: non posse idem, quod iam de cogitatione, & delectatione dictum est, pariter dici de opere secundum se mortaliter illicito. Ratio est quòd huius perpetratio, magis fit in potestate hominis, quàm motus illius, neque homo ipse ceteri possit habere se ad opus passiuè magis, quàm actiuè, sicut censetur se habere ad motus cogitationis, & delectationis. Hinc igitur fit, vt opus nihil habeat, vnde à mortali excusetur; cum alias sufficienter habeat quod ad mortale requiratur, siue ex parte intellectus, qui ex hypothesi plenè ad illud aduertit: siue ex parte voluntatis quæ vult illud saltem indirectè, seu in sua causa (quod voluntarij genus ad peccatum etiam mortale sufficere posse communiter conceditur) siue demum ex parte obiecti, quod

quod ponimus esse mortaliter malum. Quòd si tenuis tantum, & aliquo modo confusa illius aduertentia, consideratiõe præcesserit; quia nõ erit plene volutarium, nec etiam erit peccatum plusquam veniale: *d* sicut nec erit peccatum ne quidem veniale, si nulla penitus præcesserit illius consideratio, seu aduertentia actualis, etiam si fuerit habitualis: quia nullo modo erit voluntarium, ne quidem eo nomine interpretatiuum, quòd consideratio ipsa haberi debuerit, & potuerit: quandoquidem prima consideratio circa obiectum aliquod non est in hominis potestate, nec ab eo exercetur liberè: cum alioqui deberet esse præconsiderata per aliam considerationem, & hæc rursus per aliam, & ita in infinitum, quod absurdum est.

Nota autem obiter (quòd non videtur in hac re silentio prætereundum) operationem, vel omissionem de se illicitam, cuius nulla præcessit consideratio, ne quidem tenuis aut confusa, excusari à peccato tamquam indeliberatam: cum omnis deliberatio sumat initium ab aliqua consideratione circa id, de quo deliberatur: ita vt nulla omnino interueniente circa obiectum aliquod consideratione, nec interueniat deliberatio, quæ ad peccatum necessaria est ex communi doctrina. Et itaque si toto aliquo die festo quis sua libera voluntate domi maneat, etiam si habitu probè sciat eum esse diem festum, in quo audienda sit missa; sed de hac nihil omnino actu cogitauerit, excusatur à peccato transgressionis præcepti Ecclesiastici de audienda tali die Missa: siue causa domi manendi fuerit honesta, siue turpis, iuxta illud, quod docent Caietanus 1. 2. qu. 76. art. 3. Alphonfus à Castro in lib. 2. de lege pœna-

d Ad quod faciunt tradita in 1. parte huius capituli.

46. *Operatio vel ommissio*

Operatio vel ommissio quam non præcessit consideratio, à peccato excusat.

*E*ã tradimus in Praxi fori pœnitent. par. 3. tom. 1. lib. 1. cap. 1.

li cap. 14. proposit. 2. circa 2. conclusionem, & Co-
uarruias ad cap. Alma mater. parte priore. §. 10.
nu. 16. euentum (vt homicidium) non imputari ad
peccatū ei, qui illud inuincibiliter ignorauit, etiā
vacando rei illicitę causam illi dederit; quia ad ra-
tionem ignorantia inuincibilis alicuius facti, nihil
spectat, quod à causa licita, vel ab illicita proueni-
rit: sed tantū quod humanā diligentia prouideri
non potuerit: sicut non potuit quando considera-
tio illius nullo modo venit in mentem. Quamquā
tamen ex turpi causa sequens, imputabitur ad pec-
catum: non quidem in se, sed in sua causa; siue eo
quod malæ causæ effectus sit. Quod si quis dum
se applicare uoluit alicui negotio, cognouit ex tali
occupatione futurum, vt non aduerteret suo tem-
pore ad præceptum audiendi Missam, non excusa-
bitur à peccato; quia talis inaduertentia culpabilis
est in eo qui prouidens illius periculum, se sponte
ei exposuit: unde eadem inaduertentia tempore
omissionis contingens, non impedit, quia omittens
peccet: quemadmodum si quis apud se retinēs ali-
quid venenosum, sciat periculum esse, ne impru-
denter illud alicui sumendum porrigat, non excu-
satur ab homicidio, ex eo quod postea porrigendo
non aduerterit ad eiusmodi periculum: idēque
iudicandum est, si non sciuerit quidem, probabili-
ter tamen, neque tantū scrupulosè, dubitauerit,
aut tenuem saltem, vel confusam (sufficientem ta-
men ad consultationem inchoādam) habuerit co-
gnitionem de tali periculo & absque diligentia ad-
hibita in eo inuestigando, nullum adesse sine pro-
babilitate crediderit. Namque talis inaduertentia
rationem habet tantū ignorantia vincibilis: cum
sufficiens

f Hoc sub
finem citati
1. cap. expo-
situm est à
nobis.

mortis) partim voluntarium, partim inuoluntarium esse dicatur; simpliciter tamen est voluntarium, & secundum quid tantum inuoluntarium, ut D. Thomas habet 1. 2. quaest. 6. art. 6. Et probatur quia est magis voluntarium quam inuoluntarium: cum dicatur, sitque voluntarium efficaci voluntate: id est, ex qua effectus est secutus: inuoluntarium vero ex voluntate inefficaci, seu quae nullum sortita est effectum, velleitalque fuit, non voluntas absoluta. At quod maiori & meliori ex parte tale est, dicitur simpliciter tale, ut Aethiops impliciter dicitur niger, quia maxima ex parte niger est: licet albos dentes habeat, ex quibus secundum quid albus dicitur. Quod si metus grauis aliquando ab obseruatione legis excusat, id fit non quod metus de se tollat voluntarium sufficiens ad peccatum: sed quod legislator non intendat subditos obligare cum dispendio illo graui, de quo concipitur metus grauis & cadens in constantem virtutem.

Id expositum est a nobis in citato lib. 1. cap. 11.

CAPVT X.

De prudentia Confessarij in tranquillando Pœnitentis animo agitato scrupulis.

SUMMARIUM.

1. Libertinis utiles sunt scrupuli, timoratis perniciosi.
2. Damna quae scrupuli afferunt.
3. Primum aduersus scrupulos medicina, est animae preparatio ad diuinam gratiam, per confessionem Sacramentalem, humilitatem, & timorem Dei.
4. Lectio librorum piorum